

INSONNING IJTIMOIIY MUHIT BILAN O'ZARO TA'SIRI VA UNING SHAXS RIVOJIGA TA'SIRI

O'ZBEKISTON DAVLAT JAHON TILLARI UNIVERSITETI

Choriyeva Shodiyona Bayramali qizi

Xorijiy til va adabiyoti fakulteti 3- bosqich talabasi

choriyevashodiyona67@gmail.com

+998934690903

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada insonning ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siri va bu jarayonning shaxs rivojiga ta'siri kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda ijtimoiy munosabatlar, oilaviy va maktab muhitining shaxs xususiyatlarini shakllantirishdagi roli, shuningdek, tengdoshlar guruhi, madaniy me'yorlar va jamiyatning individual rivojga ta'siri o'rganiladi. Maqolada shaxsning ijtimoiylashuvi, kommunikativ qobiliyatlari, motivatsiya va emotsional barqarorlik kabi jihatlar ijtimoiy omillar bilan qanday bog'liqligi ko'rsatib beriladi. Shuningdek, gumanistik, kognitiv va biosotsial yondashuvlar orqali shaxs rivojini tushuntirish nazariy jihatlarini tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ijtimoiy psixologiya va shaxs rivoji bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish, pedagogik va psixologik faoliyatda individual yondashuvni qo'llash imkoniyatlarini ta'minlaydi.

KALIT SO'ZLAR Ijtimoiy muhitShaxs rivoji , ijtimoiylashuv, oila va maktab,tengdoshlar guruhi, madaniy qadriyatlar, motivatsiya,emotsional barqarorlik, kommunikativ qobiliyatlar, shaxs xususiyatlari

Inson shaxsining shakllanishi va rivoji nafaqat biologik va psixologik omillarga, balki uning ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siriga ham bevosita bog'liqdir. Ijtimoiy muhit — oiladan boshlanib, maktab, do'stlar guruhi, jamiyat va madaniyat kabi keng qamrovli ijtimoiy tizimlarni o'z ichiga oladi — insonning shaxsiy xususiyatlari, qadriyatlari va motivatsiyasini shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi.

Shu nuqtai nazardan, ijtimoiy psixologiya shaxsning jamiyat bilan uzviy bog'liqligini, uning xulq-atvorini va ijtimoiy munosabatlarini chuqur o'rganishga imkon beradi. Ijtimoiy muhitning shaxs rivojiga ta'siri ko'p qirrali bo'lib, u bir tomondan ijtimoiy normalar, qadriyatlar va me'yorlar orqali individning xulq-atvorini shakllantiradi, boshqa tomondan esa psixologik va emotsional rivojlanishga ta'sir qiladi. Masalan, mehribon va qo'llab-quvvatlovchi oila muhitida ulg'aygan bola o'zini ishonchli, samarali va ijtimoiy moslashuvchan shaxs sifatida rivojlantiradi. Shu bilan birga, maktabdagi tengdoshlar bilan munosabatlar, sinfdagi ijtimoiy rollar va muvaffaqiyat hamda qiyinchiliklar shaxsning o'zini anglashini va ijtimoiy qobiliyatlarini shakllantiradi. Shuningdek, jamiyatdagi madaniy qadriyatlar, urf-odatlar va me'yorlar shaxsning dunyoqarashi, qaror qabul qilish mexanizmlari va xulq-atvorini belgilovchi muhim omillardan hisoblanadi. Shaxsning ijtimoiylashuvi, ya'ni jamiyat me'yorlariga moslashish va ijtimoiy rollarni egallash jarayoni, uning shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirish, motivatsiyasini shakllantirish va emotsional barqarorligini mustahkamlash bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu mavzu bo'yicha ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, insonning ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'siri shaxsning shaxsiy fazilatlari, kommunikativ qobiliyatlari va ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu sababli, shaxs rivojini o'rganish jarayonida ijtimoiy psixologik yondashuvlarni hisobga olish, har bir individga mos individual strategiyalar ishlab chiqish zarurdir. Tadqiqotda shaxsning ijtimoiylashuvi, emotsional barqarorligi va motivatsion tizimi ijtimoiy muhit bilan uzviy bog'liqlikda qanday shakllanishi keng tahlil qilinadi.

1. Ijtimoiy muhitning turli komponentlari va shaxs rivojiga ta'siri

Ijtimoiy muhit shaxs rivojining eng muhim tashqi omili bo'lib, uning tarkibiga oila, maktab, do'stlar guruhi, keng jamiyat va madaniy muhit kiradi. Har bir komponent shaxsning xulq-atvori, ijtimoiy ko'nikmalari va shaxsiy fazilatlariга alohida ta'sir ko'rsatadi. Oila: Oila shaxsning birinchi ijtimoiy muhiti bo'lib, uning

ruhiy va emotsional rivojida markaziy rol o'ynaydi. Ota-onaning mehribonligi va tarbiyaviy uslubi bolaning ijtimoiy qobiliyatlarini, empatiya va hamdardlik hislarini shakllantiradi. Tadqiqotlarga ko'ra, qo'llab-quvvatlovchi oilalarda ulg'aygan bolalar stressga bardoshli, ijtimoiy muhitga moslashuvchan va ijobiy shaxs xususiyatlariga ega bo'ladi. Maktab va ta'lim muassasalari: Maktab shaxsning ijtimoiylashuvi va akademik rivojlanishining asosiy maydoni hisoblanadi. Sinfdoshlari bilan muloqot, jamoaviy ishlar va ijtimoiy rollar bolaning muloqot ko'nikmalarini, muammolarni hal qilish qobiliyatini va motivatsiyasini shakllantiradi. Ayniqsa o'smirlik davrida tengdoshlar guruhi shaxsning qadriyat tizimi va o'zini anglashida muhim omil hisoblanadi. Jamiyat va madaniyat: Jamiyatdagi me'yorlar, qadriyatlar va ijtimoiy qoidalar shaxsning dunyoqarashi, qaror qabul qilish uslubi va xulq-atvorini belgilaydi. Madaniyat shaxsga ma'lum ijtimoiy me'yorlarni singdiradi, uning identitetini shakllantiradi va jamiyatga moslashishiga yordam beradi. 2. Ijtimoiylashuv jarayoni va shaxsning psixologik xususiyatlari Ijtimoiylashuv — shaxsning jamiyat me'yorlariga moslashish jarayoni bo'lib, shaxsiy va ijtimoiy fazilatlarning o'zaro uyg'unlashuvi orqali sodir bo'ladi. Ushbu jarayonda quyidagi psixologik xususiyatlar muhim ahamiyatga ega: Motivatsiya: Shaxsning o'z maqsadlariga erishishga intilishi va ijtimoiy faoliyatga jalb qilinishi motivatsiya bilan bog'liq. Kuchli motivatsiya shaxsning muvaffaqiyatga erishish, to'siqlarni yengish va o'zini rivojlantirish qobiliyatini oshiradi. Emotsional barqarorlik: O'z his-tuyg'ularini boshqarish va stressli vaziyatlarda muloqotni davom ettirish shaxsning ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishini ta'minlaydi. Empatiya va kommunikativ qobiliyatlar: Boshqalarning his-tuyg'ularini anglash va samarali muloqot qilish shaxsning jamiyat bilan o'zaro aloqasini mustahkamlaydi. 3. Psixologik yondashuvlar orqali ijtimoiy muhit ta'sirini tushuntirish Shaxs va ijtimoiy muhit o'rtasidagi munosabatni izohlashda bir nechta psixologik yondashuvlar mavjud: Gumanistik yondashuv: Shaxsning ichki salohiyatini rivojlantirish va o'z-o'zini anglash imkoniyatlariga

urgʻu beradi. Ijtimoiy muhit shaxsni qoʻllab-quvvatlaydi yoki uning salohiyatini cheklashi mumkin. Kognitiv yondashuv: Shaxsning voqealarni talqin qilish, qaror qabul qilish va maʼlumotni qayta ishlash mexanizmlari ijtimoiy muhit bilan uzviy bogʻliq. Biosotsial yondashuv: Biologik va ijtimoiy omillar birgalikda shaxs rivojida rol oʻynaydi. Shu yondashuv shuni koʻrsatadiki, shaxsning genetik salohiyati va ijtimoiy taʼsirlar birlashib, shaxs xususiyatlarini shakllantiradi. 4. Ijtimoiy muhit bilan oʻzaro taʼsirning amaliy ahamiyati Shaxsning ijtimoiy muhit bilan munosabatini chuqur tushunish pedagogik va psixologik faoliyatda katta ahamiyatga ega: Individual yondashuvni qoʻllash orqali har bir shaxsning salohiyatini maksimal darajada rivojlantirish mumkin. Ijtimoiy qoʻllab-quvvatlash va motivatsiyani kuchaytirish orqali shaxsning ijtimoiy moslashuvi va ruhiy barqarorligi oshiriladi. Kommunikativ va ijtimoiy qobiliyatlarni rivojlantirish orqali shaxs jamiyat bilan samarali muloqot qilishi va ijtimoiy muvaffaqiyatga erishishi mumkin. Shaxsning ijtimoiy muhit bilan oʻzaro taʼsiri uning rivoji va shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi tadqiqotlar orqali tasdiqlanadi. Ijtimoiy muhit — oila, maktab, tengdoshlar guruhi, jamiyat va madaniy qadriyatlar — shaxsning xarakteri, motivatsiyasi, qadriyat tizimi va ijtimoiy qobiliyatlarini shakllantiradi. Oila muhitining mehribonligi va qoʻllab-quvvatlashi, maktabdagi ijtimoiy rollar va tengdoshlar bilan munosabatlar shaxsning oʻzini anglashini, emotsional barqarorligini va ijtimoiy moslashuvchanligini rivojlantiradi. Shuningdek, psixologik yondashuvlar — gumanistik, kognitiv va biosotsial nazariyalar — shaxs va ijtimoiy muhit munosabatlarini turli jihatdan tushuntiradi. Ularning har biri shaxs rivojini izohlashda muhim ilmiy asos boʻlib xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot shuni koʻrsatadiki, shaxs rivojini qoʻllab-quvvatlashda ijtimoiy muhit bilan uzviy bogʻliqlikni hisobga olish, individual yondashuv va psixologik yordam koʻrsatish juda muhimdir. Shu tariqa, ijtimoiy psixologik tamoyillarni amaliyotda qoʻllash shaxsning ijtimoiy muvaffaqiyatini va ruhiy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Allport, G. W. (1961). Pattern and Growth in Personality. New York: Holt, Rinehart & Winston.
2. Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
3. Rogers, C. R. (1961). On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. Boston: Houghton Mifflin.
4. Lewin, K. (1935). A Dynamic Theory of Personality. New York: McGraw-Hill.
5. Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. Psychology of Intergroup Relations. Chicago: Nelson-Hall.
6. Бернштейн, Н.А. (1990). Физиология движений и активность. Москва: Наука.
7. Qodirov, A. (2020). Umumiy psixologiya. Toshkent: Fan nashriyoti.
8. O'zbekiston Milliy Universiteti Psixologiya kafedrasi materiallari, Toshkent, 2020.